

Innst. S. nr. 40.

(1998-99)

Innstilling frå sosialkomiteen om handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel (1998-2000).

St.prp. nr. 58 (1997-98)

Til Stortinget.

1. SAMANDRAG

1.1 Innleiing

Sosial- og helsedepartementet legg i proposisjonen fram ein handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel i perioden 1998-2000.

Regjeringa ser med uro på at forbruket av alkohol er aukande, samstundes som illegale rusmiddel får innpass i nye ungdomsmiljø. Ei slik utvikling forsterkar dei sosiale problema som er knytte til bruk av alkohol og narkotika og aukar presset på helsestellet. Regjeringa meiner det i denne samanhengen er viktig med eit aktivt arbeid i alle aldersgrupper for å motverke rusmisbruk som ei kjelde til dårleg helse, kriminalitet og valdsbruk. Handlingsplanen tek sikte på å presentere strategiar og satsingsområde som kan føre til auka innsats i det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet mot rusmiddelbruk.

Departementet peikar på at rusmiddelpolitikken handlar om den vanskelege avveginga mellom individet sin sjølvråderett og samfunnet sitt ynske om å verne mot skadeverknader av dei val som vert gjorde. Ein heilskapleg politikk må etter Regjeringa sitt syn innebere både kontrolltiltak og stimuleringstiltak. Regjeringa vil vidareføre ein restriktiv rusmiddelpolitikk for å avgrense skadeverknadene. Handlingsplanen tek sikte på å styrkje handhevinga av regelverket. Regjeringa vil vidare stimulere til brei mobilisering basert på omsorg for dei svakaste og for komande generasjonar. Det blir vist til at det er påvist ein klar samanheng mellom totalforbruket av alkohol i eit samfunn og talet på storforbrukarar. Haldningsskapande arbeid er vektlagt i planen.

Det blir i proposisjonen peika på at næringsinteresser i Noreg og andre land no driv eit aktivt arbeid for å knytte alkoholbruk til stadig fleire situasjonar og aldersgrupper. Planen inneheld tiltak for å styrkje med-

vitet om og setje grenser for desse strategiane. Fleire av tiltaka i planen tek sikte på å heve debutalderen for bruk av alkohol. Regjeringa vil leggje til rette for ei samfunnsutvikling der det er mogleg å tilby trygge og inkluderande rammer om oppveksten til born og unge.

Regjeringa legg vekt på at det gjennom utarbeiding og oppfølging av kommunale rusmiddelpolitiske handlingsplanar blir lagt til rette for utvikling av organiserte og forpliktande samarbeidsformer i kommunar og lokalsamfunn.

1.2 Mål og strategiar i alkohol- og narkotikapolitikken

Det blir i proposisjonen understreka at målet for alkoholpolitikken står fast. Regjeringa ønskjer i størst mogleg grad å avgrense dei skadane som bruk og misbruk kan føre til. Dette gjeld både dei samfunnsmessige og dei individuelle skadane.

Målet for narkotikapolitikken står òg fast: Eit samfunn fritt for narkotikamisbruk.

Regjeringa har formulert desse måla for ein meir offensiv rusmiddelpolitikk:

- reduksjon av det totale alkoholforbruket med 25 prosent innan år 2000
- reduksjon av misbruket av illegale stoff
- auka medvit om samhengane mellom bruk og misbruk av ulike rusmiddel
- heva debutalder for bruk av alkohol
- styrkte negative haldningar til bruk av narkotika og misbruk av alkohol
- eit betra og meir effektivt behandlings-, etterverns- og omsorgstilbod for rusmiddelmisbrukarar

Regjeringa legg opp til følgjande strategiar for å nå måla:

- samarbeid med heim og skule og fritidstiltak i det haldningsskapande arbeidet
- brei mobilisering av frivillige krefter, organisasjonar og ungdomskulturelle miljø
- la kommunane, det lokale politiet og lokalmiljøa spele ei sentral rolle i det førebyggjande arbeidet
- la det førebyggjande arbeidet ha eit langsiktig perspektiv
- rette innsatsen både mot heile befolkninga og mot risikogrupper
- la ungdom og unge vaksne vere viktige målgrupper for innsatsen
- syte for at behandlings- og omsorgstiltak spelar på lag med frivillige organisasjonar, grupper og ein-skildpersonar
- styrking av ettervernet

1.3 Bakgrunn

Noreg ligg lågt samanlikna med andre land i Europa når det gjeld omsetnad av alkohol. I 1996 var det årlege gjennomsnittsförbruket (registrert förbruk) i Noreg av rein alkohol pr. innbyggjar (15 år og over) 5,04 liter. Til samanlikning har fleire andre europeiske land ein omsetnad på over 10 liter pr. innbyggjar. Förbruket i Noreg nådde eit toppunkt på 5,98 liter i 1980. I perioden frå 1980 og fram til i dag, har det totalt sett vore ein stagnasjon og nedgang på om lag 16 prosent målt i liter alkohol. Dei siste åra kan det sjå ut som om förbruket igjen er aukande. Øl er den dominerande alkoholtypen i Noreg med 57,4 prosent av omsetnaden rekna i rein alkohol. Sidan 1980 har brennevinomsetnaden vist sterk nedgang, medan vinomsetnaden derimot har stige. Ein ny type alkoholdrikk som kom til Noreg i 1996, er rusbrusen som på kort tid har fått ei ikkje uvesentleg utbreiing særleg blant ungdom. I tillegg til den registrerte omsetnaden blir det drukke uregistrert alkohol i form av legalt eller illegalt heimeprodusert alkohol og alkohol importert som reisegods. I Noreg reknar ein med at det uregistrerte förbruket er rundt rekna 25-30 prosent av totalförbruket.

Det blir peika på at i internasjonal samanheng er narkotikaproblemet relativt avgrensa i Noreg. Nye undersøkingar tyder likevel på at narkotikamisbruket er aukande også her. Det typiske norske misbruket er eit blandingsmisbruk der alkohol, vanedannande lækjemiddel og ulovlege stoff blir misbrukte saman eller kvar for seg. Det er introdusert nye stoff i ungdomsmiljø, gjerne knytte til visse ungdomskulturelle tendar. Stadig fleire ungdommar oppgir å ha brukt ulike narkotiske stoff. Talet på dødsfall på grunn av misbruk av slike stoff har auka, og i 1997 blei det på landsbasis registrert 177 narkotikarelaterte dødsfall. Også den gruppa som bruker dei tyngre stoffa, ser ut til å ha blitt større dei siste åra. Det har dei siste ti åra vore ein markant auke av narkotikarelatert kriminalitet og i talet på narkotikabeslag i Noreg. I dei siste åra gjeld dette først og fremst for stoff som LSD, kokain, ecstasy og amfetamin.

Det vert understreka at det sær oft e slik at ungdommar som kjem i kontakt med illegale rusmiddel, gjerne først har starta med alkohol, dernest sigarettar, så sniffestoff, så hasj og til slutt andre illegale stoff. Medan hasjbruk så å seie er fråverande blant ungdom som ikkje røykjer eller drikk alkohol, viser fleire studiar at om lag halvparten av dei som tidleg blir daglegrøykjarar og tidleg utviklar eit høgt förbruk av alkohol, også prøver hasj. Fleire studiar viser at om lag halvparten av dei som har eit jamt förbruk av hasj, også bruker andre narkotiske stoff, som amfetamin, ecstasy, kokain og heroin. Bruken av hasj kjem først i tid. Ofte utviklar hasjbrukarane eit alkoholproblem òg. I aukande grad vev hasj seg altså inn i eit blandingsmisbruk saman med alkohol, vanedannande lækjemiddel og andre narkotiske stoff.

Det blir peika på at medan det tidlegare var tydelege skott mellom dei illegale og dei legale rusmidla, så har skiljelinene no teke til å bli viska ut. Tidleg debut og høgt förbruk av sigarettar og alkohol er i dag dei sterkaste teikna på at ungdom er i risikosona for misbruk av narkotiske stoff. Dette er etter departementet si meining kanskje det som utgjer den mest utfordrande endringa i förbruksmønsteret av rusmiddel dei seinare åra. Samstundes som departementet meiner det er gode grunnar til å halde fast ved skiljet mellom legale og illegale rusmiddel, så ser ein at legale rusmiddel i aukande grad dannar grunnlag for bruk av illegale rusmiddel, og at dei ulike rusmiddeltypene i aukande grad blir brukte saman og i blanding.

Det blir òg peika på at rusmiddelbruken blir forma i ein sosial samanheng, og at foreldra er særleg viktige. Det har lenge vore klart at born av foreldre med rusmiddelproblem er meir utsette enn andre for å bli misbrukarar sjølve. I dei seinare åra er det dokumentert kor avgjerande det er når og på kva måte foreldra introduserer borna sine til alkohol. Svært mange får alkohol heime lenge før dei sjølve kan skaffe seg slike varer på lovleg vis. Etter departementet si meining er heimen kanskje den viktigaste arenaen når det gjeld å forme det forholdet born og ungdom får til rusmiddel, og foreldra dei som best er i stand til å gjere noko for å førebyggje ei uheldig utvikling, noe som ofte vil måtte innebere at foreldra sjølve må stille spørsmål ved eige konsum og egne normer.

Undersøkingar utførte av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) viser at haldningane til alkoholbruk og alkoholpolitiske lover og reglar har endra seg i liberal retning gjennom ein lang periode, truleg i mesteparten av etterkrigstida. Folk aksepterer no både mykje hyppigare alkoholbruk og at det blir drukke meir pr. gong før dei reknar det som misbruk. Likevel synest det som eit fleirtal i befolkninga er rimeleg nøgd med hovudlinene i norsk alkoholpolitikk.

Det blir peika på at dagens narkotikapolitikk har stor oppslutnad hjå folk flest. Undersøkingar utførte av SIFA viser at klart restriktive haldningar til bruk og omsetnad av narkotika dominerer blant folk. Haldningane blant ungdom ser likevel ut til å ha endra seg i

noko meir liberal retning i 1990-åra, men framleis er det store fleirtalet sterkt restriktivt også i denne gruppa. Det er ein klar oppslutnad om ein aktiv verkemiddelbruk i narkotikapolitikken. Det blir uttrykt stor vilje til å gripe inn både med førebyggjande, terapeutiske og repressive tiltak.

1.4 Tiltak i handlingsplanen

Regjeringa vil oppnemne eit rusmiddelpolitisk råd for å sikre eit breitt samfunnsmessig engasjement. Rådet skal fungere som referansegruppe for sosialministeren og vere bindeledd mellom styresmaktene, partane i arbeidslivet, næringslivsorganisasjonane, forsikringsbransjen og dei rusmiddelpolitiske organisasjonane.

Rusmiddeldirektoratet vil gjennomføre ein haldningskampanje for å auke forståinga blant foreldre om kor viktig det er å skape trygge og inkluderande oppvekstmiljø for born og unge, og om at foreldra må vere gode rollemodellar når det gjeld bruk av rusmiddel. Samstundes med at innsatsen overfor foreldra blir auka, vil Rusmiddeldirektoratet også lansere ein haldningskampanje mot ungdomsfyll. Hovudmålet vil vere å utsetje debutalderen. Kampanjane vil mellom anna også fokusere på dei skadeverknadene som følgjer av langing av alkoholhaldig drikke til mindreårige. Regjeringa vil syte for at det vert sett i verk tiltak for å gjere foreldre betre i stand til å oppdage ungdommen sin narkotikabruk, og som vil gje rettleiing om korleis dei bør gå fram i høve seg til misbruket.

Sosial- og helsedepartementet vil tilføre dei regionale kompetansesentra for rusmiddelspørsmål ekstra ressursar for å rettleie grunnskulane og dei vidaregåande skulane i rusmiddelundervisninga og andre haldningsskapande tiltak.

Rusmiddeldirektoratet vil vidareføre og vidareutvikle støtta til rusfrie miljøtiltak og ungdomskulturelle motkulturar, og vil leggje vekt på å prøve ut nye tiltak på området. Regjeringa vil auke støtta til dei rusmiddelpolitiske organisasjonane. Prosjekt som tek sikte på å bygge nettverk i lokalmiljøa, vil bli prioriterte. Regjeringa ser det òg som viktig å engasjere organisasjonar og grupper som ikkje har arbeid med å førebyggje rusmiddelbruk som hovudmål, i det lokale førebyggjande arbeidet. Regjeringa vil auke støtta til rusmiddelrelaterte førebyggjande prosjekt i regi av mellom anna frivillige barne- og ungdomsorganisasjonar, kultur- og fritidstiltak og ulike ungdomsgrupper.

Sosial- og helsedepartementet oppnemnde i 1997 Norsk forebyggingsforum for to år. Dette året kjem forumet mellom anna til å

- lage ei handbok i førebyggjande arbeid i samarbeid med Nordlandsklinikken
- leggje fram forslag til ein langsiktig kampanje for å redusere forbruket av alkohol og narkotika
- setje i gang tiltak for ungdom utan tilknytning til organisasjonslivet

Regjeringa vil halde ved like og styrkje den breie oppslutninga om at sentrale arenaer og situasjonar skal haldast rusmiddelfrie. Døme på slike situasjonar er samvær med og aktivitetar saman med born og ungdom, graviditet, idrett og friluftsliv, og periodar der ein brukar medikament. Regjeringa vil vidareutvikle og styrkje det samarbeidet som allereie skjer på dette området, mellom anna med Alko-Kutt-aksjonen, AKAN og Norges Idrettsforbund. Regjeringa vil vurdere korleis satsinga gjennom Alko-kutt kan organiserast for å gi denne ein meir permanent karakter. Regjeringa vil dessutan styrkje samarbeidet og samordne innsatsen mellom aktuelle departement og andre interesserte partar med sikte på å redusere bruken av rusmiddel i trafikken. Regjeringa har fremja forslag om å innføre ei fast promillegrense på 0,5 promille for førarar av småbåtar, og vil i 1998 leggje fram forslag om ei lovendring med sikte på å senke promillegrensa for bilførarar.

Justisdepartementet har utarbeidd ein strategiplan for førebyggjande polititeneste og vil i særleg grad prioritere strategiar retta mot ungdom i risikosoner. Både når det gjeld narkotikakriminalitet og anna kriminalitet skal det iverksetjast særskilt tilpassa tiltak med sikte på å hindre gjentak og stoppe utvikling av karrierar som rusmiddelmissbrukarar og kriminelle. Vidare arbeider Justisdepartementet også med ein handlingsplan for å intensivere kampen mot narkotika i fengsla.

Det blir sagt i proposisjonen at den største utfordringa no er å styrkje det kommunale arbeidet med rusmiddelproblematikk, medrekna tiltak for misbrukarar. Kommunehelsetenesta kan spele ei viktig rolle når det gjeld å avdekkje rusmiddelproblem på eit tidleg tidspunkt, og det er den kommunale sosialtenesta som har hovudansvaret for å gje råd og rettleiing og syte for hjelpe-, behandlings- og rehabiliteringstilbod til misbrukarar, medrekna ettervern. Det blir understreka at samarbeidet med frivillige organisasjonar er viktig, og at ettervernet må utformast på ein slik måte at klienten får eit reelt alternativ til eit liv i rus. Sosial- og helsedepartementet vil leggje vekt på mellom anna desse forholda, i særleg grad ettervernet, i ein eigen Handlingsplan for styrking av førstelinetenesta i sosialtenesta, som blir sett i verk i 1998. Noreg har mange døgninstitusjonsplassar for omsorg for, behandling og rehabilitering av rusmiddelmissbrukarar. For å vidareutvikle og sikre kvaliteten ved desse institusjonane tek Sosial- og helsedepartementet sikte på å utarbeide ei forskrift om kvalitet i tiltak for rusmiddelmissbrukarar. Som ledd i kvalitetssikringsarbeidet vil Sosial- og helsedepartementet vidareføre støtta til dei regionale kompetansesentra for rusmiddelspørsmål. Departementet vil òg vidareføre støtta til det viktige arbeidet som blir utført av frivillige organisasjonar. Departementet vil dessutan stimulere forsøk med nye ettervernstiltak. På oppdrag frå Sosial- og helsedepartementet har Rusmiddeldirektoratet etablert eit nasjonalt dokumentasjons-system for tiltaka for rusmiddelmissbrukarar.

Regjeringa vil oppmode kommunane til å skjerpe kontrollen der det er nødvendig, og å samarbeide med politiet lokalt mellom anna for å sikre at ulovleg verksemd ikkje finn stad i samband med den lovlege omsetnaden av rusmiddel. Samarbeidet om dette mellom det offentlege, serveringsnæringa og dei rusmiddelpolitiske organisasjonane vil bli styrkt. Regjeringa viser til heimelen kommunane har etter serveringslova til etter særskilte vilkår også å regulere opningstidene for den einskilde serveringstaden. Justisdepartementet har sett i gang kurs for dørvakter, som igjen har informert politiet om kriminelle handlingar, mellom anna omsetnad av narkotika. Rusmiddeldirektoratet vil vidareføre innsatsen mot ulovleg omsetnad av alkohol og narkotika gjennom haldningsskapande arbeid som tek sikte på å redusere etterspurnaden.

Ein reknar med at alkohol tilsvarande om lag 9 prosent av totalforbruket er blitt skaffa gjennom illegale kanalar. Regjeringa vil understreke at smugling av alkohol og narkotika og heimebrenning er eit alvorleg samfunnsproblem som det må setjast inn store ressursar for å hindre.

Dei endringane som er gjorde i alkohollova med verknad frå 1. januar 1998, gir kommunane høve til å drive ein meir aktiv alkoholpolitikk. Regjeringa ser på evalueringa av oppfølginga av lovendringane som ei viktig oppgåve. Det vil særleg vere viktig å undersøkje i kva grad kommunane faktisk nyttar den heimelen dei no har fått i den reviderte lova til å styre den lokale alkoholpolitikken på ein betre måte. Regjeringa vil kartleggje nærmare dei grensene for tiltak som internasjonalt regelverk set.

Frå 1. januar 1998 er kommunane pålagde å utarbeide ein alkoholpolitisk handlingsplan. Regjeringa ser slike planar som eit viktig verkemiddel for kommunane i arbeidet med å leggje til rette for ein heilskapleg rusmiddelpolitikk. Sosial- og helsedepartementet vil i 1998 utarbeide ein mal for slike rusmiddelpolitiske handlingsplanar, og Rusmiddeldirektoratet vil gi stimuleringsmidlar for å få sett planane i verk.

Landsplanen for A/S Vinmonopolet har heimel i alkohollova § 3-3 og gir departementet høve til å fastsetje eit høgste tal på salsbeviljingar og bestemme fordelinga av dei. Regjeringa Harlem Brundtland føreslo i 1996 å la eit tak på talet på vinmonopolutsal stå ved lag, men at ramma for talet kunne utvidast med opptil 50 utsal. Eit fleirtal i Stortinget slutta seg våren 1997 til dette forslaget. Etter dette opna A/S Vinmonopolet to nye utsalsstader hausten 1997. Denne regjeringa har ønskt å sjå ei så omfattande utviding av talet på utsal i samanheng med den rusmiddelpolitiske handlingsplanen. Sosial- og helsedepartementet forlengde derfor i desember 1997 i første omgang landsplanen for perioden 1994-1997 til også å omfatte 1998, og det blei sett ei ramma på 8 nye utsal i 1998. For perioden 1999-2002 har departementet vedteke ein ny landsplan for Vinmonopolet, med ei ramma på inntil 40 nye utsal, i tillegg til dei 10 som ble vedtekne for 1997/98.

Regjeringa legg vekt på at A/S Vinmonopolet gir brei informasjon om grunnlaget for verksemda og den rolla verksemda spelar som alkoholpolitisk instrument. Regjeringa vil såleis ta initiativ til at verksemda i større utstrekning enn i dag utarbeider og bruker informasjonsmateriell o.l. Informasjonsansvaret skal også omfatte utarbeiding av opplysningsmateriell om helsefarene ved overdrive alkoholforbruk, og mellom anna støtte opp under punktfråhaldsstrategien. Regjeringa er oppteken av at A/S Vinmonopolet ikkje blir brukt som salskanal for alkoholhaldige drikker som av alkoholpolitiske grunnar er uønskte på marknaden i Noreg, t.d. produkt som tydeleg rettar seg til ungdom. Det vil bli vurdert om departementet bør bruke retten til å påverke vareutvalet meir aktivt enn i dag. Regjeringa vil òg vurdere helsefaremerking av alkoholhaldige drikker som eit mogleg tiltak.

Regjeringa arbeider med tiltak som kan effektivisere forbodet mot alkoholreklame.

Det er i Dokument nr. 8:41 (1997-98) sett fram forslag om forbod mot varer og reklame som relaterer seg til narkotika. Stortinget vedtok 28. april 1998 å oversende forslaget til Regjeringa for utgreiing og uttale. I straffelova § 140 er det eit generelt forbod mot å oppfordre til straffbare handlingar. Sosial- og helsedepartementet ønskjer å innføre eit forbod som spesielt rettar seg mot oppmoding til bruk av illegale narkotiske stoff, og tek sikte på å leggje fram ein odelstingsproposisjon om dette.

Sosial- og helsedepartementet har følgd nøye med på utviklinga av salet av rusbrus som på grunn av smaken og marknadsføringa i særleg grad appellerer til ungdom. Førebels ser det ut til at salet gjennom A/S Vinmonopolet har stagnert, etter at det ein periode fram til sommaren 1997 auka markant. Salet av maltbasert rusbrus i daglegvarehandelen har gått ned. Regjeringa finn det likevel uheldig at nokre av desse drikkene kan seljast i daglegvarehandelen som øl. Regjeringa tek derfor sikte på at definisjonen av øl i forskrifta til øllova blir revidert, slik at rusbrus basert på malt ikkje kan omsetjast etter reglane i alkohollova som om det var øl. Regjeringa har også vurdert om det er råd å påleggje rusbrus ei særskild avgift. På grunn av store problem med å definere produktet klart nok til å skilje det frå andre produkt i avgiftsmessig samanheng, vil det vere vanskeleg å føreslå ei særskild avgift.

Sosial- og helsedepartementet vil utarbeide utkast til ei forskrift om 18-års aldersgrense knytt til innførsel, sal og kjøp av preparat og andre varer som i hovudsak blir brukte ved tilverking av eller som tilsetjing til alkoholhaldig drikk. Formålet med forskrifta vil vere å syte for at såkalla «rusbruspulver» ikkje blir omsett av eller til mindreårige. Sosial- og helsedepartementet har også vurdert forbod mot «rusbruspulver», men funne at pliktene ein har gjennom EØS-avtala ikkje gjer det mogleg.

Legalt utskrivne medikament hamnar til ein viss grad på den ulovlege stoffmarknaden. Statens helsetilsyn vil styrkje rettleiinga og tilsynet med korleis legar skriv ut

resept på vanedannende medikament. Sosial- og helsedepartementet vil vidare vurdere den rolla legalt utskrivne lækjemiddel spelar som misbruksproblem, mellom anna når det gjeld overdosedødsfall, og tiltak for å motverke slike problem og medfølgjande dødsfall.

Både på alkohol- og narkotikaområdet skjer det ei global utjamning av forbruksmønstra. Internasjonalt blir det teke til orde for meir liberale haldningar til narkotikabruk. Regjeringa vil at Noreg framleis skal stå for ein restriktiv rusmiddelpolitikk, og meiner det i aukande grad er viktig at Noreg deltek i internasjonale forum der holdningar til rusmiddel blir drøfta og påverka. Regjeringa legg vekt på eit utstrekt nordisk samarbeid om rusmiddelspørsmål. Noreg vil framleis ta aktiv del i alle relevante FN-forum. Noreg deltek òg gjennom EØS-avtala i Narkotikaførebyggingsprogrammet under Folkehelseprogrammet til EU, og er ein aktiv medlem i samarbeidsgruppa om narkotikasørsmål i Europarådet.

Regjeringa stør FN sitt arbeid for å stimulere til auka internasjonal innsats mot narkotikaproblema, mellom anna med prosjektstøtte for å skape alternative inntekter for bønder som i dag dyrkar narkotika. Det vil bli vurdert ytterlegare bruk av norske bistandsmidlar til det internasjonale samarbeidet for å medverke til å redusere både det nasjonale og det internasjonale rusmiddelmisbruket.

1.5 Økonomiske og administrative konsekvensar

Alkoholpolitikken blir i stor grad forvalta av kommunane. Det gjeld òg for ei rad tiltak retta mot narkotika. Ein meir offensiv alkohol- og narkotikapolitikk må derfor innebære auka kommunalt engasjement og kommunal innsats. For å kunne starte opp handlingsplanen i 1998, meiner Regjeringa det er nødvendig å styrkje statsbudsjettet med i alt 20 mill. kroner, og gjer framlegg om å auke løyvinga under kap. 610 Rusmiddeldirektoratet med 13 mill. kroner og under kap. 614 Tiltak for rusmiddelmisbrukarar med 7 mill. kroner. Midlane skal bli nytta til å styrkje rusmiddelundervisninga i skulen, til haldningskampanjar, til kommunal innsats for å setje i verk rusmiddelpolitiske planar, som tilskot til frivillig innsats, til nye etterverntiltak og til oppretting av Rusmiddelpolitisk råd.

Planen gjeld for perioden 1998-2000, og Regjeringa tek sikte på at planen minst skal ha den same ramma i 1999 og 2000 som i 1998.

Når det gjeld finansiering av løyvinga, vert det vist til framlegg i St.prp. nr. 65 (1997-98) om reduksjon av løyvinga under kap 673, post 61 Oppfølging av ansvarsreformen for menneske med psykisk utviklingshemming.

2. KOMITEEN SINE MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arnesen, Gravdahl, Hildeng,

Kristoffersen, Skogholt og Øyangen, medlemmene fra Fremskrittspartiet, lederen og Nesvik, medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Næss og Woie Due-sund, medlemmene fra Høyre, Høegh og Sjøli, medlemmet fra Senterpartiet, Gløtvold, og medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, Ballo, ser det som et overordnet mål for alkoholpolitikken i størst mulig grad å avgrense skadene som bruk og misbruk kan føre til. Det er en velkjent sammenheng mellom totalforbruk, misbruk og skader av alkohol, og tidlig alkoholdebut disponerer for økt bruk/misbruk.

Komiteen vil fastholde målet om et narkotikafritt samfunn: Det er ikke aktuelt med noen form for legalisering eller avkriminalisering. Det må legges større vekt på forebygging, ikke minst i frivillig regi.

Komiteen ser det som viktige mål for en mer offensiv rusmiddelpolitikk å:

- redusere det totale alkoholforbruket
- heve debutalderen for bruk av alkohol
- få aksept for alkoholfrihet i trafikken, i arbeidslivet, ved graviditet, i idretten og i barne- og ungdomsarbeid,
- få til en overgang til mer alkoholsvake alternativer

Komiteen vil understreke nødvendigheten av at vår alkoholpolitikk har en folkelig forankring. Tillater man at smugling og hjemmebrenning står for en stadig større andel av det totalte alkoholforbruket, vil tilliten til vår alkoholpolitikk bli undergravd.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det da vil bli vanskelig å innføre nye restriksjoner, og nesten umulig å opprettholde de vi har.

Komiteen legger vekt på at arbeid som effektivt skal kunne forebygge og redusere rusmiddelmisbruk, krever langsiktighet og forutsigbarhet, også utover tidsrammer for denne handlingsplan (1998-2000). Det er derfor etter komiteens mening viktig å bygge på de erfaringer og det arbeid som organisasjonene innen dette området har gjort. Det er også viktig å styrke samhandlingen mellom ulike aktører, bl.a. i arbeidslivet jf. AKAN.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er enig i at målsettinga må være å redusere alkoholforbruket med 25 pst., men mener at dette ikke vil være mulig i løpet av det gjenstående året i perioden. Hvis man skal nå et slikt framtidig mål, må det satses enda sterkere på forebyggende tiltak samt iverksettes tiltak utover den tidsperioden som handlings-

planen omfatter. Flertallet mener derfor at man snart må utarbeide ei målsetting for redusert alkoholforbruk for en ny tidsperiode.

Komiteen vil påpeke at Statistisk sentralbyrås statistikk viser at man i 1980 hadde en omsetning på 5,98 liter ren alkohol pr. innbygger (15 år og oppover). I 1993 hadde dette tallet sunket til 4,55 liter, mens det i 1997 hadde steget til 5,35 liter pr. innbygger (15 år og oppover).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, vil vise til at det samtidig har vært en reduksjon i Vinmonopolets salg på 27 pst. siden 1980 og fram til i dag. Dette til tross for flere vinmonopolutsalg og at sterkøl - klasse 3 - ikke lenger er tillatt solgt i dagligvareforretningene.

Flertallet vil få påpeke at dette ikke skyldes vesentlig økt ølomsättning totalt sett. Den var i 1980 på 2,77 liter pr. innbygger (15 år og oppover), mens den «bare» hadde økt til 2,96 liter pr. innbygger i 1997. Flertallet mener at dette kan tyde på at man har hatt en svært uheldig økning i forbruket av bl.a. smugler-sprit og heimebrent.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil framholde at internasjonal forskning viser at prisene og tilgjengelighet har vært et effektivt virkemiddel. Med en åpnere verden, åpnere grenser og større illegal tilgjengelighet svekkes en del av de tradisjonelle virkemidlene. De er ikke lenger like betydningsfulle. Utfordringen vil da være å forsvare den tradisjonelle alkoholpolitikken samtidig som man må ta i bruk andre virkemidler.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er viktig å fastholde erkjennelsen av at det er en klar sammenheng mellom høyt alkoholkonsum og omfanget av helseskader og sosiale problemer. Dette gjelder både på individnivå og for hele befolkningen. Over 100 000 sykehusdøgn belegges hvert år med personer med alkoholrelaterte skader og sykdommer - ikke p.g.a. noen relativt sett få misbrukere, men fordi mange av oss vanlige forbrukere drikker for ofte og for mye.

Alkoholbruk har imidlertid lang tradisjon og er sosialt akseptert. Vi må satse på å redusere overforbruk og misbruk som minsker livskvaliteten for den enkelte og omgivelsene. Høyre tar på alvor at misbruk av alkohol fortsatt er et av våre største sosialpolitiske problemer. Det er vårt forbruk som har ført til en fordobling av totalforbruket siden krigen. Derfor må vi også ta ansvar for å forsøke å redusere det.

Disse medlemmer mener det er positivt at vi i Norge fortsatt har et alkoholforbruk som ligger lavt i internasjonal sammenheng. Dette vil vi søke å bevare.

Større velstand og en bedret personlig økonomi er vesentlige årsaker til det økende alkoholforbruket. Sta-

dig flere har heldigvis anledning til å reise til andre land med andre drikkevaner enn her hjemme. Dette er åpenbart en av årsakene til den synkende oppslutningen om Vinmonopolet og økningen i alkoholforbruket.

Disse medlemmer mener det ikke er mulig å senke alkoholforbruket med 25 pst. innen år 2000. Det må settes i verk tiltak som på sikt får ned det totale alkoholforbruket, og da i stor utstrekning bruk av holdningskampanjer samt bedre opplysningsformer for å synliggjøre alkoholens skadevirkninger. Dette er tiltak som i stor grad må rettes mot ungdommer, slik at intensjonen i proposisjonen om å heve debutalderen for alkohol kan oppfylles.

Disse medlemmer er også opptatt av at det i proposisjonen bare i liten grad skilles mellom det som kan sies å være bruk, kontra det som er å regne som misbruk. Det er etter disse medlemmers mening viktig å påpeke at det i første rekke er viktig å sette i verk tiltak for å redusere misbruket når en legger opp til kampanjer overfor voksne mennesker.

Disse medlemmer har ikke lenger tillit til at dagens alkoholpolitikk virker etter hensikten. Alkoholforbruket øker til tross for en svært restriktiv politikk: Gjennom skyhøye priser, høye aldersgrenser for kjøp av alkohol, kort åpningstid og få utsalgssteder for Vinmonopolet har en søkt å begrense tilgjengeligheten av alkohol og dermed redusere totalforbruket. Disse medlemmer må konstatere at dennes strategien ikke lenger virker. Vi har et stort og stigende uregistrert forbruk, smugling og økende misbruksproblemer blant unge under 20 år. I dag er det voksne, lovlydige måteholdsfolk Vinmonopolet begrenser tilgjengeligheten for.

Disse medlemmer vil derfor understreke at det er behov for en ny alkoholpolitikk der det legges langt større vekt på personlig ansvar i stedet for en formynder- og monopolpolitikk.

Skal vi lykkes i arbeidet for å redusere alkoholforbruket, mener disse medlemmer at strategien må legges om fra forbud og foreldede restriksjoner til oppmuntring til overgang til alkoholsvakere drikkevarer og større satsing på punktavhold f.eks. ved bilkjøring, graviditet, i barne- og ungdomsarbeid, idrett og i arbeidslivet. Befolkningene i hele den vestlige verden er i stigende grad opptatt av å ta vare på helse og sikkerhet. Forbruket i mange land går i retning av mer alkoholsvake alternativer. Det er denne positive utviklingen vi bør oppmuntre gjennom alkoholpolitikken. Utfordringen blir at dette erstatter gamle drikkevaner i stedet for å komme i tillegg. Uansett er det ingen vei tilbake. Folk finner seg ikke lenger i statlig formynderi i form av dårlig tilgjengelighet, begrenset vareutvalg og skyhøye priser. Vi må vekke folks egeninteresse i å holde et lavt alkoholforbruk av hensyn til helse og sikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at Regjeringen viderefører Stortingets tidligere målsetting om å redusere

alkoholforbruket med 25 pst. mellom 1980 og 2000. Det registrerte forbruket har i perioden frem til 1997 gått ned med 11 pst., og det kan synes ambisiøst å nå det endelige målet innenfor tidsperioden. Det viktige er likevel at målet som WHO har anbefalt for medlemslandene angir retning for alkoholpolitikken.

Disse medlemmer viser til at folkehelsen har hatt en positiv utvikling i land som har hatt et høyt alkoholforbruk, men som har klart å redusere det i tråd med WHO's målsetninger. Dette gjelder f.eks. Italia, som har redusert forbruket med 30 pst. de siste 15-20 åra, samtidig som levealderen har økt kraftig, slik at den nå ligger høyere enn i Norge.

Disse medlemmer vil vise til at det har vært en reduksjon i Vinmonopolets salg, målt i liter ren alkohol, på 26,5 pst. fra 1980 til 1997, men en økning på 15 pst. fra 1993 til 1997. Antall vareliter har vist sterk vekst, fordi salget i stor grad har vist overgang fra brennevin til vin.

Disse medlemmer vil få påpeke at reduksjonen i Vinmonopolets salg også skyldes økt ølomsetning. Ølsalget har økt fra 2,77 liter til 2,96 liter pr. innbygger over 15 år. I tillegg vil disse medlemmer peke på at det foreligger indikasjoner på et bekymringsfullt høyt nivå for uregistrert omsetning. En del av den uregistrerte omsetningen skyldes tax free-salg.

Disse medlemmer vil framholde at internasjonal forskning viser at regulering av pris og tilgjengelighet er de mest effektive virkemidler for å oppnå lavere totalforbruk. Med åpnere grenser mellom landene og liberalisering av regelverket også for alkoholomsetning i mange land settes disse virkemidlene under press. Utfordringen blir å forsvare den tradisjonelle alkoholpolitikken og arbeide i internasjonale fora for å oppnå større forståelse for denne, samtidig som man må ta i bruk nye virkemidler for å bevare oppslutningen om alkoholpolitikken. Det er et mål å redusere salget av uregistrert alkohol og totalforbruket slik WHO har anbefalt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peke på at misbruk av alkohol er den største enkeltårsak til helseproblemer og sosiale problemer i landet. Samfunnets totale utgifter til disse områdene antas å være mer enn dobbelt så store som det som tas inn i avgifter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at den relativt restriktive norske alkoholpolitikken har vært vellykket når en ser at Norge har et lavt alkoholkonsum pr. innbygger i forhold til andre land.

Komiteen vil peke på at foreldrene er viktige rollemodeller for sine barn når det gjelder bruk av rusmidler, og ser det derfor som positivt at Rusmiddeldirekto-

ratet skal gjennomføre en holdningskampanje overfor foreldrene. Komiteen mener det er viktig med holdningsskapende arbeid for å gi barn og unge den trygghet og de kunnskaper de trenger for selv å kunne ta selvstendige valg.

Komiteen vil vise til at ungdommen selv, også utenfor de tradisjonelle ungdomsorganisasjonene, tar initiativ til å danne «motkulturer» til ruskulturen. For å oppnå troverdighet hos de mest risikoutsatte unge, og for å få størst mulig gjennomslag i alle ungdomsmiljøer, er det nødvendig at de bevilgende myndigheter også støtter de unges egne initiativ.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til St.prp. nr. 18 (1998-99) og vil komme tilbake til bevilgningsforslag ved behandlingen av den proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«I statsbudsjettet for 1998 gjøres følgende endringer:

a.

Under kap. 610 Rusmiddeldirektoratet post 70 Tilskudd til avholdsorganisasjoner m.m. tilføyes stikkordet *kan overføres*.

b.

Kap. 610 Rusmiddeldirektoratet (jf. kap 3610)

70	Tilskudd til avholdsorganisasjoner, <i>kan overføres,</i> økes med kr	kr 13p000p000
		0
	fra kr 44p940p000 til	
	kr 57p940p000	

Kap. 614 Tiltak for rusmiddelmissbrukere

21	Spesielle driftsutgifter, økes med.....	kr 100p000
	fra kr 20p750p000 til	
	kr 20p850p000	
63	Tilskudd til rusmiddeltiltak, <i>kan overføres,</i> økes med.....	kr 6p900p000
	fra kr 88p480p000 til	
	kr 95p380p000»	

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, mener at Vinmonopolet er et viktig alkoholpolitisk instrument. Det vil også være av betydning å føre en pris- og avgiftspolitik som gjør det mindre interessant og lønnsomt å satse på smugling og hjemmebrenning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, og Sosialistisk Venstreparti vil understreke Vinmonopolets viktige og tradisjonelle oppgaver, nemlig å ivareta monolet og restriksjonene. Det er derfor viktig å opprettholde tilliten til Vinmonopolet med god service og kundevennlige utsalgssteder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ønsker at avgiftsnivået på alkohol og tobakk reduseres, slik at det ikke vil være lønnsomt å smugle eller drive med ulovlig salg av hjemmebrent. Når en reduserer fortjenesten med å gjennomføre denne typen kriminalitet samtidig som at risikoen for å bli oppdaget og straffet øker, vil også denne typen kriminalitet minke. Disse medlemmer vil fremheve viktigheten av at det norske folk har forståelse for den avgiftspolitikken som føres, og dette synes ikke å være tilfellet i dag. Disse medlemmer vil vise til disse partienes forslag til statsbudsjett, hvor det er lagt inn en reduksjon av alkoholavgiftene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, vil støtte Vinmonopolets ønske om å utprøve selvbetjening ved noen av sine utsalg. Det er en forutsetning at Vinmonopolet legger opp rutiner som ivaretar de restriksjoner som alkoholloven fastsetter.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen snarest åpne for at Vinmonopolet kan få utprøve selvbetjening ved noen av sine utsalg. Det er en forutsetning at Vinmonopolet legger opp rutiner som ivaretar de restriksjoner som alkoholloven fastsetter.

Det foretas en evaluering av ordningen etter to år.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener at Vinmonopolet fortsatt bør selge sine varer over disk, slik det er bestemt i forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. Undersøkelser ved forsøk med selvbetjente butikker viser at økningen i alkoholomsetningen som følge av selvbetjening var på hele 10 pst. Det er videre en styrke for kundene at salget foregår via kompetent betjening som kan gi råd og kundeveiledning.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at undersøkelser med selvbetjente butikker i Sverige kan tyde på at det samlede alkoholkonsumet i befolkningen øker. Handlingsplanen for redusert bruk av rusmidler har som målsetning at alkoholforbruket i befolkningen skal reduseres. Når omsetningen øker gjennom selvbetjening, er det usikkert om dette skyldes en totaløkning av alkoholkonsumet, eller om alkohol som ellers ville vært omsatt på annen måte, i stedet kjøpes via Vinmonopolets vareutsalg. Dersom effekten skyldes det siste, vil dette være en ønsket utvikling. Dette medlem mener at det

bør foretas utprøving av selvbetjente butikker ved enkelte utvalgte vinmonopolutsalg, men at utprøvingen må knyttes opp til en nærmere utredning av hvilke konsekvenser dette har for den generelle alkoholomsetningen i befolkningen før ordningen eventuelt innføres som en generell ordning ved alle landets vinmonopol.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen om å igangsette forsøksordninger med selvbetjening ved en del utvalgte vinmonopol, og der siktemålet er å kartlegge de edruskapspolitiske virkningene av en slik ordning.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, vil foreslå at det skal bli tillatt for Vinmonopolet å omsette øl med alkoholstyrke over 7 volumprosent, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at §b17 i lov om øl av 28.juni 1912 oppheves omgående, slik at det blir tillatt å innføre og omsette øl med høyere alkoholinnhold enn 7,0 volumprosent. Alt øl med høyere alkoholinnhold enn 4,5 volumprosent skal fortsatt selges via Vinmonopolet.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til det arbeid Regjeringen har satt i gang for å oppheve forbudet om omsetning av øl med alkoholstyrke over 7 pst.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, mener at det for perioden 1999-2002 skal åpnes for å opprette minst 40 nye polutsalg, i tillegg til de 10 som er vedtatt opprettet for 1997/98, om nødvendig med forenklet vareutvalg.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det for perioden 1999-2002 ifølge vedtatt landsplan for Vinmonopolet skal åpnes for å opprette inntil 40 nye polutsalg, i tillegg til de 10 som ble vedtatt utbygd i 1997-98 som forlengelse av forrige landsplan.

Disse medlemmer mener at en nedre grense for antall vinmonopolutsalg i praksis betyr at det gis politisk åpning for etablering av et ubegrenset antall vinmonopol, noe som kan komme i konflikt med de rent edruskapspolitiske målsetningene. Et krav til et nedre antall nye vinmonopol i perioden kan i praksis være vanskelig å oppfylle rent næringspolitisk, dersom man ikke forutsetter at driften av disse vinmonopolene skal skje ved hjelp av statlige subsidier. Det vil framstå som ganske bemerkelsesverdig dersom det blir et mål å skaffe vinmonopol til steder som parallelt med denne typen etableringer opplever at andre statlige tjenester

avvikles, og det signal dette medfører overfor befolkningen vil rent edruskapspolitisk være lite sammenfallende med målet om redusert forbruk av alkohol i befolkningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, ønsker ikke at departementet skal påvirke vareutvalget ved AS Vinmonopolet mer aktivt enn i dag.

Flertallet ønsker heller ikke at alkoholholdige drikker skal helsefaremerkes. Flertallet viser til at helsepersonell bl.a. ved svangerskapskontroll utfører et viktig informasjonsarbeid om helsefaren ved bruk av alkoholholdige drikker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil ikke støtte departementets forslag om å «vurdere helsefaremerking av alkoholholdige drikker som et mulig tiltak». Dersom alt som kan føre til helseskade, skal gis en offentlig advarsel i form av spesiell faremerking, må slike advarsler også tas i bruk mot jordbruksprodukter som smør, melk og fettrike kjøttvarer. Denne form for offentlig formynderi tar disse medlemmer avstand fra.

Disse medlemmer støtter heller ikke at det utarbeides forskrift til 18-års grense knyttet til innførsel, salg og kjøp av preparat og andre varer som i hovedsak blir brukt til tilvirkning av eller som tilsetning til alkoholholdig drikk.

Det skrives også i proposisjonen at departementet bør vurdere å bruke retten til å påvirke vareutvalget ved AS Vinmonopolet mer aktivt enn i dag. Dette er noe disse medlemmer vil gå imot, da dette er å blande seg inn i Vinmonopolets forretningsdrift, og har ingen påviselig effekt når det gjelder reduksjon av alkoholforbruket.

Disse medlemmer har merket seg at salget av rusbrus har stagnert så vel i dagligvarehandelen som i Vinmonopolet. Disse medlemmer kan derfor ikke se behovet for å revidere definisjonen av øl i forskriften til ølloven eller vurdere å bruke retten til å påvirke vareutvalget i Vinmonopolet mer aktivt enn i dag.

Disse medlemmer vil vise til at det også står nevnt i bakgrunnen til proposisjonen at det er så godt som ingen som ikke har drukket annen alkohol før de har begynt å drikke «rusbrus». Dette fremkommer i undersøkelsen som SIFA gjennomførte i 1997. Det kan etter disse medlemmers mening derfor ikke påvises at denne typen produkter medfører en økt bruk av alkoholholdige drikkevarer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, er kjent med at Vinmonopolet planlegger en omlegging av avansesystemet fra 1. januar 1999 som vil gjøre de billigste og de dyreste vinene betydelig dyrere. Dette synes å stride mot de mål som er satt om å få forbruket over fra sterke

til svakere alkoholprodukter. På denne bakgrunn vil flertallet be om at denne omleggingen blir revurdert.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil minne om at Vinmonopolets stilling som alkoholpolitisk virkemiddel er blitt betydelig svekket de siste årene. Så sent som i 1993 var det 56 pst. som ønsket å beholde vinmonopolordningen som i dag. I 1995 var andelen sunket til 46 pst. Nå er det er flertall - også på Vestlandet - for å tillate vinsalg i butikkene. Disse medlemmer vil derfor foreslå at vin skal kunne selges i egne butikker eller i dagligvarebutikkene. Slik kan vi bedre tilgjengeligheten av lovlig omsatt alkohol over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at politiske reguleringer kan virke mot sin hensikt, selv om de er velmente. Reguleringene signaliserer at folk i mindre grad behøver å ta ansvar for sin personlige atferd. Norsk alkoholpolitikk skal fortsatt regulere tilgjengeligheten, håndheve lovregler for salg og skjenking kontant og ha høye avgifter internasjonalt sett, selv om de bør reduseres. Regulering av salg av alkoholholdige drikkevarer kan selvsagt håndheves uavhengig av om det er offentlige eller private som eier butikkene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har merket seg at statsaksjeselskapet Arcus driver en svært aggressiv markedsføring av sine produkter. Dette skaper forvirring om statens rolle i alkoholpolitikken. Et selskap kan ikke fristille seg fra sin eiers overordnede målsetning om redusert alkoholforbruk. Arcus bør derfor privatiseres. Disse medlemmer viser til Budsjett-innst. S. I (1998-99) der Høyre og Fremskrittspartiet fremmer forslag om privatisering av Arcus.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Salg av brennevin kan bare foretas av A/S Vinmonopolet på grunnlag av kommunal bevilling.

Salg av vin og sterkøl kan foretas etter kommunal bevilling av:

1. A/S Vinmonopolet,
2. egne butikker særskilt beregnet på omsetning av alkohol eller
3. dagligvarebutikker.»

Disse medlemmer vil fremme forslag om at det blir foretatt en del endringer i alkohollovens §b9 og tilhørende forskrifter hva gjelder reklameforbudet og håndhevingen av dette. Disse medlemmer vil vise til en rekke medieoppslag hva gjelder håndhevingen av disse bestemmelsene i alkoholloven. Det er etter disse medlemmers mening ikke noen grunn til å

nekte et firma å bruke sin logo i reklamesammenheng så lenge det ikke reklameres for et alkoholholdig produkt i tilknytning til den gjeldende reklamen. Disse medlemmer mener Norge ikke bør sette seg i den posisjon at vi mister store internasjonale arrangementer grunnet de særnorske reglene om å forby bruk av firmalogo så lenge dette firmaet også produserer alkohol.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om endring av alkoholovens §p9, med tilhørende forskrifter, slik at det blir lovlig å bruke firmalogo i reklamesammenheng selv om det gjeldende firma også produserer eller selger alkoholholdige drikkevarer.»

Disse medlemmer viser til at departementet har sendt på høring «Endring av forskrift om forbud mot å gi salgsbevilling for øl til visse typer virksomhet». Forslaget går ut på at øl fortsatt skal nektes omsatt i kiosker og bensinstasjoner med utgangspunkt i at dagligvarehandel og bensinstasjoner er to klart adskilte virksomheter og bransjer. Etter disse medlemmers syn er dette ikke lenger tilfelle - bensinstasjoner selger også dagligvarer og dagligvareforretninger knytter i økende grad til seg bensinutsalg.

Disse medlemmer viser til at Konkurransetilsynet er kritisk til forskriften. I tilsynets uttalelse heter det bl.a.:

«Bransjeglieningen gjør det vanskelig å foreta et klart skille mellom dagligvareforretninger, kiosker og bensinstasjoner, og trekker i retning av at de aktuelle aktørene konkurrerer i det samme produktmarkedet. Generelt sett bør konkurrenter i samme marked stilles overfor like rammebetingelser.... Ettersom skillet mellom de tre omtalte typer virksomheter viskes ut, vil forskriften som forbyr salg av øl i kiosker og bensinstasjoner, innebære en direkte diskriminering av de utsalgene som faller inn under betegnelsen kiosk eller bensinstasjon til fordel for de forretningene som betraktes som dagligvareforretninger.... Konkurransetilsynet stiller seg derfor kritisk til forskriften som forbyr salg av øl i visse typer virksomhet, på grunn av de konkurransevidninger det skaper mellom aktører som rammes av forbudene i forskriften og de som ikke gjør det.»

På denne bakgrunn vil disse medlemmer be departementet vurdere om ikke Konkurransetilsynets negative høringsuttalelse kan føre til at en eventuell ankesak til ESA høyst sannsynlig vil føre fram. På denne bakgrunn vil disse medlemmer henstille til departementet å trekke kap. 5 i forskrift av 11. desember 1997 nr. 1292 om omsetning av alkoholholdig drikk m. v. Disse medlemmer mener det bør være opp til det kommunale selvstyre å avgjøre hvilke virksomheter som skal gis ølbevilling.

Komiteen er enig i målsettingen om rusfrihet i samband med aktiviteter for barn og ungdom.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at idrett og alkohol ikke hører sammen, og at Norge bør ta initiativ til å etablere internasjonale regler i forbindelse med idrettsarrangementer. Flertallet vil framheve at det er nødvendig å arbeide på et nordisk og europeisk plan for å kunne hindre en uønsket utvikling på blant annet disse områdene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil videre understreke betydningen av rusfrihet under graviditet, i trafikken, på idrettsarenaene i forbindelse med idrettsaktiviteter og på arbeidsplassene. Dette flertallet gir sin støtte til arbeidet med etablering av rusfrie soner som drives av den brede koalisjonen Alko-Kutt, hvor en rekke organisasjoner er medlemmer.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at statlig støtte til aktiviteter for barn og ungdom må forutsette rusfrihet. Disse medlemmer mener videre at det er viktig å satse på holdningsskapende arbeid for å bevisstgjøre den enkelte på at i visse situasjoner bør ikke alkohol nytes. Disse medlemmer vil spesielt peke på at alle voksne bør bevisstgjøres på at man bør vise varsomhet med bruk av alkohol under samvær med barn. Undersøkelser viser at barn blir fort utrygge når voksenpersoner drikker alkohol.

Disse medlemmer ser skolen som et viktig og nødvendig satsningsområde i det forebyggende arbeid. Lærerne må gjennom sin utdanning gis tilstrekkelig kunnskap og erfaring til å fylle sin viktige rolle i dette arbeidet. Kunnskapen om rusmiddelproblematikk bør også styrkes i helsepersonellutdanningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, legger stor vekt på den styrking av skolens rolle og lærerens kompetanse som ligger i handlingsplanens forslag om å opprette nye stillinger ved kompetansesentrene for rus for å tilby undervisning av lærerne. Flertallet mener satsingen på skolen som arena for rusmiddelforebygging bør bygges ytterligere ut.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil videre framholde at det er viktig å øke støtten til de rusmiddelpolitiske organisasjonene samt engasjere organisasjoner og grupper som ikke har arbeidet med å forebygge rusmiddelbruk som hovedmålsetting.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre og Senterpartiet, har merket seg at Avholdsfolkets Landsråd og de andre aktørene på rusfeltet ønsker å etablere et TV-basert spill til inntekt for arbeid mot rus, vold og kriminalitet. Flertallet ser positivt på dette innspillet, og vil anmode om at søknaden vurderes ved tildeeling av nye spill.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, går inn for dette såfremt dette ikke kommer til foretrekkelig for andre søknader om spill (Bingo-Lotto).

Komiteen vil understreke at det er viktig at rusmiddelmissbrukere får hjelp når de ønsker det; er motivert for det.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har ved flere anledninger blitt gjort kjent med at kommuner og fylkeskommuner ikke i tilstrekkelig grad har prioritert dette arbeidet.

Komiteen mener det er viktig at behandlingsinstitusjonene har kompetent personell til å kunne ta imot rusede personer til avrusing og deretter behandling.

Opplegg for styrking av ettervernet er svært viktig, da dette kan hindre et tilbakefall.

Komiteen er kjent med den vesentlige kompetanseheving som har funnet sted innenfor behandlingssektoren de seinere år, ikke minst som følge av etableringen av kompetansesentrene for rus. Komiteen vil understreke handlingsplanens etterlysning av og tiltak for et bedret ettervern i tilknytning til behandlingsopphold.

Komiteen viser til at kommunene fra 1. januar 1998 er pålagt å utarbeide alkoholpolitiske handlingsplaner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil vise til at departementet vil utarbeide maler for kommunenes alkoholpolitiske handlingsplaner, med anvisning for hvordan de kan utformes og med forutsetning om at plan vedtas innen kort tid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at Sosial- og helsedepartementet bør sette en frist for når slike planer skal være ferdig - f.eks. innen år 2000.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk

Venstreparti, vil anbefale at skolene tar initiativ til tiltak for å heve debutalderen for bruk av alkohol m.v. Det vises også til Avholdsfolkets Landsråds arbeid hvor 14p000 ungdommer gjennom «Rusfri Diil» har gjort avtale om å være rusfrie ett år.

Flertallet vil videre anbefale at kommunene bidrar til bedre kontrolltiltak og sterkere reaksjoner ved brudd på reglene for ølomsättning i dagligvareforretningene og skjenkebestemmelsene generelt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Stortinget i vårsesjonen vedtok å innføre en fast promillegrense på 0,8 promille for fører av småbåt.

Dette flertallet imøteser sak med forslag til lovendring som tar sikte på å senke promillegrense for bilførere, og vil komme tilbake til dette.

Dette flertallet vil understreke behovet for en kritisk holdning til nye måter å introdusere alkoholprodukter på, f.eks. rusbrus.

Komiteen viser til at det i 1997 på landsbasis ble registrert 177 narkotikarelaterte dødsfall. Dette tallet er dessverre økende i inneværende år. Komiteen vil understreke tidligere utsagn og beslutninger om å øke bevilgningene til metadonbehandling for dem som oppfyller kriteriene for slik behandling. Komiteen vil også understreke at metadonbehandling skal være et landsomfattende tilbud.

Komiteen har merket seg at midlertidige retningslinjer for metadonassistert behandling i fengsel skal gjennomgå i forbindelse med en ny utvidelse av metadonprosjektet. De endelige forskriftene skal være ferdige på nyåret.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at innsatte i norske fengsel bør kunne søke og bli vurdert opp mot vilkårene for metadonbehandling som for øvrige langtids opiatavhengige.

Komiteen understreker at det aller viktigste resultat som kan oppnås innenfor narkotikapolitikken, er å forhindre rekruttering av nye personer til misbruksmiljø. En aktiv forebygging må inneholde satsing på alternative ungdomsmiljøer, en realistisk rusmiddelundervisning i skolen og informasjon direkte til ungdom. Komiteen vil også understreke behovet for videre satsing på forebyggende arbeid fra ungdom til ungdom, bl.a. i form av støtte til ungdomsorganisasjoner som driver slikt arbeid.

Komiteen har merket seg at Regjeringa i St.prp. nr. 58 (1997-98) viser til at Stortinget nylig ved to tilfeller har hatt omfattende drøftinger av rusmiddelpolitiske spørsmål. St.meld. nr. 16 (1996-97) Narkotikapo-

litikken ble behandlet i mai 1997. En omfattende revisjon av alkoholloven ble vedtatt 16. mai 1997. Regjeringa tar derfor ikke sikte på en ny totalgjennomgang av de rusmiddelpolitiske spørsmål som nylig er drøftet. Komiteen slutter seg til dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til Stortingets vedtak om å tillate skjenking av vin på innenlandske flyvinger, jf. lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. §b5-2 der det heter:

«Departementet kan etter å ha innhentet nødvendige uttalelser gi

1.....
2.bevilling til å skjenke øl og vin ombord på fly på innenlandske flyvninger.»

Statsråden har besluttet ikke å ta hensyn til stortingssvedtaket og avslått søknadene fra flyselskapene SAS og Braathen.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen gi tillatelse til skjenking av vin på innenlandske flyreiser omgående.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av alkoholloven våren 1997 ikke vedtok å tillate skjenking av vin på innenlandske flyvninger, men å åpne for at departementet kunne innvilge søknader om skjenking av vin på innenlands flyvninger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil påpeke at lange åpningstider ved utestedene kan bidra til et høyere konsum av alkohol, og også medvirke til voldshandlinger utenfor utestedene, gjennom kombinasjonen av rus og stor trengsel av mennesker når utestedene stenger. Flertallet vil vise til at alkoholloven ble endret på flere punkter ved lov av 16. mai 1997, og at de nye bestemmelsene trådte i kraft fra 1. januar 1998. I alkohollovens §b4-4 omtales tidsinnskrenkninger for skjenking av alkoholholdige drikker. Det er etter flertallets syn grunn til å evaluere virkningene av alkoholloven på dette punkt, med spesiell vektlegging av om en endring av tidsrammene også kan skape edruskapspolitiske virkninger i tråd med målsetningene i Handlingsplanen for redusert bruk av rusmidler.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti,

Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen foreta en evaluering av virkningene av alkohollovens tidsrammer for skjenking av alkoholholdige drikker.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til den debatt som pågår nærmest kontinuerlig, og som dreier seg om norsk avgiftspolitik på alkoholholdige drikker. Det er etter disse medlemmers mening et stort problem, at grunnet det norske avgiftsnivået, så øker det totale konsumet av illegale drikkevarer som hjemmebrent og smuglervarer radikalt. Det er et paradoks at vi i Norge har et så høyt avgiftsnivå på alkohol og tobakk, slik at landets innbyggere reiser i meget stort omfang til våre naboland for å handle denne typen varer. Et annet problem som oppstår grunnet det høye avgiftsnivået, er at i mange tilfeller får ungdommene sitt første møte med alkohol gjennom kjøp av hjemmebrent eller smuglersprit, fordi at det er for stor prisforskjell mellom denne typen varer og de som selges lovlig over disk i Norge.

Det vises i planen til at det skal opprettes et rusmiddelpolitisk råd, som skal fungere som en referansegruppe for sosialministeren. Dette er etter disse medlemmers mening nok et eksempel som viser at en har en for stor tro på at dersom det nedsettes et råd eller utvalg, så vil det meste ordne seg. Disse medlemmer frykter at dette rådet vil kunne virke mot sin hensikt, og i stedet for å komme med konstruktive tiltak, heller vil kunne bli en «sovepute» for sosialministeren. Disse medlemmer vil derfor gå imot opprettelsen av dette rådet, da det allerede finnes tilstrekkelig av råd og utvalg innen dette saksområdet.

Disse medlemmer vil stemme imot at det bevilges 20 mill. kroner over 1998 budsjettet slik det legges opp til i proposisjonen. Disse medlemmer er imot at det bevilges penger på denne måten helt på slutten av et budsjettår, og vil derfor anbefale at Stortinget går imot denne bevilgningen nå, og heller gjøre slik som disse medlemmer har gjort med å legge inn penger i neste års statsbudsjett innenfor de områder som en ønsker å styrke.

Komiteens medlemmer fra Høyre har stor respekt for avholdsbevegelsens arbeid. Den forlanger ikke av oss andre at vi skal være totalavholdende, men at flest mulig situasjoner i livet skal være alkoholfrie. Det er også viktig med økt satsing på forebyggende tiltak. Behandling av misbrukere er viktig og nødvendig, men det reduserer ikke rusmisbruket i nevneverdig grad. Det er det bare en vellykket forebyggingsstrategi som kan medvirke til. Disse medlemmer mener det bør foretas en grenseoppgang mellom hva henholdsvis det offentlige og de frivillige organisasjonene kan og bør bidra med. Etter disse medlemmers

syn er det viktigere å satse på langsiktige forebyggende tiltak i frivillig regi fremfor stadige enkeltkampanjer fra det offentlige. Disse medlemmer mener frivillige organisasjoner har større mulighet enn kommuner og andre offentlige organer til å lykkes i å involvere ungdom og foreldre i arbeidet for å heve debutalderen for å nyte alkohol og å gjøre flere situasjoner rusfrie.

3. FRAMLEGG FRÅ MINDRETAL

Framlegg frå Arbeidarpartiet:

Framlegg 1

I statsbudsjettet for 1998 gjøres følgende endringer:

a.

Under kap. 610 Rusmiddeldirektoratet post 70 Tilskudd til avholdsorganisasjoner m.m. tilføyes stikkordet *kan overføres*.

b.

Kap. 610 Rusmiddeldirektoratet (jf. kap. 3610)

70	Tilskudd til avholdsorganisasjoner, <i>kan overføres,</i> økes med kr	kr 13p000p000
----	---	---------------

fra kr
44p940p000 til kr
57p940p000

Kap. 614 Tiltak for rusmiddelmissbrukere

21	Spesielle driftsutgifter, økes med	kr 100p000
----	---	------------

fra kr
20p750p000 til kr
20p850p000

63	Tilskudd til rusmiddeltiltak, <i>kan overføres,</i> økes med	kr 6p900p000
----	--	--------------

fra kr
88p480p000 til kr
95p380p000

Framlegg frå Framstegspartiet og Høgre:

Framlegg 2

Salg av brennevin kan bare foretas av A/S Vinmonopolet på grunnlag av kommunal bevilling.

Salg av vin og sterkøl kan foretas etter kommunal bevilling av:

1. A/S Vinmonopolet,
2. egne butikker særskilt beregnet på omsetning av alkohol eller
3. dagligvarebutikker.

Framlegg 3

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om endring av alkoholovens §b9, med tilhørende forskrifter, slik at det blir lovlig å bruke firmalogo i reklamesammenheng selv om det gjeldende firma også produserer eller selger alkoholholdige drikkevarer.

Framlegg frå Sosialistisk Venstreparti:

Framlegg 4

Stortinget ber Regjeringen om å igangsette forsøksordninger med selvbetjening ved en del utvalgte vinmonopol, og der siktemålet er å kartlegge de edruskapspolitiske virkningene av en slik ordning.

4. KOMITEEN SI TILRÅDING

Komiteen viser til merknaden og til proposisjonen og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I.

Stortinget ber Regjeringen snarest åpne for at Vinmonopolet kan få utprøve selvbetjening ved noen av sine utsalg. Det er en forutsetning at Vinmonopolet legger opp rutiner som ivaretar de restriksjoner som alkoholoven fastsetter.

Det foretas en evaluering av ordningen etter to år.

II.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at §b17 i lov om øl av 28. juni 1912 oppheves omgående, slik at det blir tillatt å innføre og omsette øl med høyere alkoholinnhold enn 7,0 volumprosent. Alt øl med høyere alkoholinnhold enn 4,5 volumprosent skal fortsatt selges via Vinmonopolet.

III.

Stortinget ber Regjeringen gi tillatelse til skjenking av vin på innenlandske flyreiser omgående.

IV.

Stortinget ber Regjeringen foreta en evaluering av virkningene av alkoholovens tidsrammer for skjenking av alkoholholdige drikker.

John I. Alvheim,
leiar.

Einar Olav Skogholt,
ordførar.

Are Næss,
sekretær.